

DENEY VE DENEYİM: NÖROLOJİ VE FENOMENOLOJİ ARASINDA

ÖZGÜR TABUROĞLU

İbrahim Aylak, *Şizofreni Fenomenolojisi* kitabıyla psikiyatrinin sınırlarını genişletiyor. Bir yandan da şizofreni tanısı koymanın o kadar da rahat bir işlem olmaması gerektiğini hatırlatıyor. Ruhsal hastalıkları tasnif eden DSM veya ICD gibi kapsamları aşan bir tarife giriyor. Metin içerisinde sıfat olarak “şizofren” ifadesine rastlamıyoruz. Şizofreniyi birisinin niteliği gibi değil de psikopatolojik zeminde serbest gezen, herhangi birisini yakalayabilecek bir hastalık gibi ele alıyor. Cümle içinde hasta ve hastalık dese de onların içeriğinde saklı bir danışanın ve tekil bir durumun varlığını fark edebiliyoruz. Hasta veya sağlıklı birey demesi, biraz da psikiyatrinin, psikanaliz veya psikolojiyle karışma ihtimaline karşı bir hekim mesafesini işaretliyor.

Metin içerisinde bilinçdışı birkaç kez, o da tırnak içinde dile geliyor. Yazar tanılama ölçütlerini, nozolojik kapsamı genişletse de spekülatif bir sahaya açılmıyor. Kitabın memnu mıntıkasının sınırı bilinçdışının başladığı yerle çıkıyor. Fakat yine de hastanın ilaç dozunu ve sıklığını ayarlayan bir hekim tavrının çok ötesinde bir kavrayışa temas ediyor. Terapi kısmını terapistlere bırakan iş bölümünü biraz askıya alıyor. Tanıyı belirleyip, en baştan durumu açıklayıp, arada dozları yeniden düzenlemesi için uğradığımız psikiyatrist hâinden kesinlikle uzak. Açıklamakla anlamak fiilleri arasındaki geniş aralığı doldurmaya çalışıyor. Hastayı sadece bir deneyin konusu yapmıyor, onun kendine özgü deneyimlerini de anlamaya çalışıyor. Şizofreni durumunda kendini anlatma konusunda yaşanan aksaklıkları başlı başına açıklayıcı ve anlam üreten belirtiler toplamı gibi sunuyor. Hastanın neyi olduğu yanında nasıl anlamlar (veya anlamsızlıklar) ürettiği sorusuna da bu sırada cevaplar arıyor. Klinik ola-

rak açıklamak konusunda genel yaklaşımlara fazla girmeden, şizofreninin anlam haritasını ve olağan bir bilincin yapısından nerelerde sapmalar yaşandığı hususunda fenomenolojiden yardım alıyor. Fenomenoloji bir ek öğreti olmuyor bu esnada, tam da psikiyatrik bakışın içine yerleşiyor.

Metin içerisinde böyle bir yaklaşımla yenilenen bazı kavramlar etrafında değerlendirmelere ve klinik tablonun tasvirine rastlıyoruz: Yönelimsellik, zihin kuramı, bedenleşme, öznelarasılık, dünya içinde ve başkalarıyla birlikte olmak, kendilik, özne ve nesne ayrımları, zaman ve mekân duyuları gibi. Tüm bunlar dil içerisinde ve deneyimle dile geliyor, deneyden ziyade. Bu amaçla yazar Edmund Husserl, Martin Heidegger veya Karl Jaspers'in yardımına başvuruyor. Adı daha az geçse de Maurice Merleau-Ponty belirgin bir şekilde arkada yankılanıyor. Hatta bir çeşit kendilik kaybı olarak şizofreni tasvirinde, hastanın kendisiyle, dünyayla, bedeniyle, başkalarıyla, zamanla veya dille ilişkisinde onun çerçevesiyle daha uyumlu bir "fenomenolojik psikopatoloji" tarifine rastlıyoruz. Patolojik durum bir tanıda dondurulup hastanın mukadderatı yapılmıyor.

KÖPRÜNÜN İKİ YAKASI

Metin, nozoloji ve fenomenoloji arasındaki uyumsuzluğu böyle bir psikopatoloji köprüsüyle birleştiriyor. Köprünün bir yakasındaki daha durağan ve belirli bir tabloya karşılık, diğerindeki değişkenlik, zaman ve mekân hareketliliği hastanın durumunun sürekli gözden geçirilmesi gerekliliği işaretliyor. Bir tarafta ilacın dozu ve sıklığı, markası değişirken diğer tarafta hastanın kendine özgü deneyimleri, dünyayı, parça parça da olsa kendisini, başkalarını anlama ve anlatma biçimleri gözden geçiriliyor. Tanı sabit kalsa bile hastanın şizofreni spektrumundaki konumu değişebiliyor. Köprünün bir yakasında şizofreniden muzdarip daha edilgin bir fail, diğer tarafta ise kendisine özgü deneyimlere, düşüncelere, algılara, eylemlere sahip birisi ortaya çıkıyor. Bu sırada psikiyatri ve psikanaliz bazen birbi-